

Мирјана М. Стакић*

Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу

БАЈКА КАО ЈЕЗИЧКИ ПРЕДЛОЖАК У НАСТАВИ ГРАМАТИКЕ У МЛАЂИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ**

Апстракт: У раду се испитује функционалност и приказују могућности примене бајке као језичког предлога у настави граматике у млађим разредима основне школе. Испитивање функционалности бајке као језичког предлога засновано је на теоријској анализи жанровских карактеристика бајке, њеног утицаја на развој личности ученика и заступљености у наставним програмима за млађе разредне основне школе. Резултати указују да је реч о књижевној врсти која је ученицама блиска и занимљива, има велики естетски, сазнајни и васпитни потенцијал и део је прописаних програмских садржаја у другом, трећем и четвртном разреду основне школе. Приказане могућности примене показују да се народна и ауторска бајка у настави граматике могу користити као језички предлог у свим млађим разредима основне школе. Предност оваквих предлога огледа се у томе што се језичка појава ситуира у контекст који је ученику близак и занимљив. Наведени резултати упућују на закључак да бајка као језички предлог омогућава не само да се оствари унутарпредметна корелација, већ је и у функцији мотивисања ученика за усвајање садржаја из граматике.

Кључне речи: српски језик, настава граматике, језички предлог, бајка, млађи разреди основне школе.

УВОДНО РАЗМАТРАЊЕ

Методичко је настојање да се основна програмска подручја наставе српског језика (књижевност, језик и језичка култура) повезују и прожимају садржински и методолошки. Имајући у виду да се у млађим разредима основне школе постављају темељи писмености и језичког знања ученика, значајно утиче на подстицање љубави према књижевности и формирање

* mirjanastakic073@gmail.com

** Рад је настао у оквиру пројекта „Настава и учење: проблеми, циљеви и перспективе”, бр. 179026, чији је носилац Педагошки факултет у Ужицу, а који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

будућих читалачких навика, као и свести о значају језичке културе у свакодневной комуникацији, значајно је да повезивање и прожимање програмских подручја наставе српског језика постане део свакодневне васпитнообразовне праксе. Један од модела за такав интегрисани приступ јесте изучавање и анализа језичких појава у оквиру књижевног текста. Тиме се постиже „садејство језика и књижевности” што, по мишљењу Стевановић и Милошевић, омогућава да настава српског језика буде ефикасна (Стевановић и Милошевић, 2019: 7). Методички поступак у коме се књижевни текст узима за језички предлогак у настави граматике омогућава и да се „језички појмови уочавају и образлажу преко њихове употребе у примерима који имају естетски потенцијал, а иста појава сагледава се често из различитих углова, што доприноси њеном поузданијем разумевању и прихватању” (Мркаљ, 2013: 51). Поред тога, проучавање језичких појава у оквиру текста, „ако је текст мисаоно богат, ако обилује снажним, упечатљивим, јасним и сликовитим језичким изразом”, по мишљењу Јоцић, покреће ученике на активност (Јоцић, 2007: 73).

Наведено методичко поступање је добро познато у методичкој литератури (Маринковић, 2000; Милатовић, 2009; Мркаљ, 2013; Николић, 2012; Смиљковић и Стојановић, 2011; Stakić, 2017). Оно је описано као „актуелан и приоритетан наставни задатак” који је „знатно савладан, али више у теоријском него у практичном облику” (Николић, 2012: 646). Разлози за то су бројни, а један од њих представља и то што избор погодног књижевног текста који би представљао језички предлогак у настави граматике захтева да наставник уложи доста времена и труда. Потребно је да је то текст који је истовремено ученицима и занимљив и у довољној мери засићен примерима језичке појаве која је предмет наставног проучавања на часовима обраде и/или анализе. Поред тога, методичка је препорука да тај текст буде и претходно познат ученицима. Разумевање текста је предуслов да ученик „уочи, издвоји и опише одређену граматичку појаву и проучи њену језичко-стилску улогу у књижевном делу” (Мркаљ, 2013: 46). Наставнику је знатно лакше да се послужи примерима који су већ дати у уџбеницима граматике. Стога и Мркаљ указује да би било пожељно „да се аутори граматика за млађе разреде основне школе ослоне на програмски предвиђене књижевне текстове за одређени разред” (Мркаљ, 2013: 46), али ситуација је у пракси знатно другачија. Истраживање о мотивационој вредности језичких предлогака у уџбеницима граматике за четврти разред основне школе, спроведено 2016. године, показало је да свега 12,4% испитаних наставника сматра да језички примери у уџбеницима граматике упућују у великој мери ученике на унутарпредметну и међупредметну корелацију (Стакић, 2017: 323).¹

¹ Истраживање је спроведено на узорку од 153 учитеља који су држали наставу у четвртном разреду основне школе на територији дванаест општина у Републици Србији.

Имајући у виду описан методички значај избора књижевног текста за језички предлогак и проблеме у наставној пракси који се тичу његовог избора, у наставку раду:

1. испитаћемо функционалност бајке као књижевне врсте за језички предлогак у настави граматике и
2. указати на неке од конкретних могућности примене бајке као језичког предлошка у настави граматике у млађим разредима основне школе.

ФУНКЦИОНАЛНОСТ БАЈКЕ КАО ЈЕЗИЧКОГ ПРЕДЛОШКА У НАСТАВИ ГРАМАТИКЕ

Бајка је књижевна врста која се јавља и у усменој и у ауторској књижевности. Њена основна карактеристика, без обзира којој од ове две врсте књижевности да припада, јесте фантастика, мада се код дефинисања ауторске бајке, по Опачић, праве разлике између термина „чудесно, фантастично и алегоријско” (Опачић, 2011: 79). Присуство фантастике у тематској структури бајке један је од разлога што су бајке блиске свету детињства. Фантастика као део имагинације, по мишљењу Петровића, „асоцира невероватне, необичне и чудесне слике”, те бајке, било да су народне или ауторске, „припремају млади нараштај за сагледавање будућег света и ствари на другачији начин постављених” (Петровић, 2011: 134–135). Поред фантастике, теоретичари указују на друге опште вредности које бајке имају, попут оптимизма и „вере у човекову снагу” (Станисављевић, 2001: 230). Наведено се подудара са мишљењем Гроздане Олујић да бајке настају из потребе да се људске невоље превазиђу и да представљају метафору чежње да макар у причи савладамо отпоре и судбину (Олујић, 1982). Истиче се и њихова маштовитост (Смиљковић, 2006), животност (Betelhajm, 2015), авантуристички хронотоп (Самарџија, 1997), ширина тематског оквира и богатство ликова и мотива (Милинковић, 2012). Међутим, упркос наведеној вези и сличности која постоји између народне и ауторске бајке, међу њима постоје разлике. Опачић указује да је ауторска бајка произашла из народне, али да тај „њен прелаз у писану књижевност није био могућ без видних трансформација и подређивања другим жанровима” (Опачић, 2011: 79). Ауторка под тим подразумева гранање ауторске бајке „у разноврсне облике чудесне приче”, истичући да њен аутор „посеже за поетиком и формулативношћу фолклорне бајке, како би је изменио, проширио или пародирао њен смисао” (Опачић, 2011: 79). И Пешикан Љуштановић разматрајући наведену разлику запажа да народна бајка „досеже антрополошке праоснове”, док ауторска представља дело које је прилагођено „ауторовој савремености и вредносном систему његове културе” (Љуштановић и Пешикан, 2009: 28).

Без обзира да ли је реч о народној или ауторској, функционалност бајке као књижевне врсте за језички предлогак у настави граматике у млађим редима основне школе произилази из тога што је бајка блиска ученицима. Бајке које су ученицима у раном детињству читали или причали родитељи/старатељи представљале су за многе од њих један од првих сусрета са светом прозне књижевности. Поред тога, многи познати ликови из бајки јунаци су и цртаних филмова. Ботман и Друин (Botman & Druin, 2003) указују да се јунаци бајки дигитализују и користе у образовним и у забавним програмима за децу, што сведочи о утицају бајки на сазнајни развој детета. О наведеном говоре и следеће речи чувеног математичара Ајнштајна: „Више су ми дале бајке и свет маште у детињству него било које друго рационално знање које сам касније стекао” (према: Роровић, 2013: 8). Поред сазнајног, бајке утичу на емотивни и уопште на психички развој детета. Бетелхајм их пореди са магичним огледалом које приказује психолошке садржаје детета које се развија (Bettelheim, 1976), а Јунг проналази у њима симболе и архаичне обрасце који имају психолошки смисао (Јунг, 1996), што је у складу са психоналитичким ставом да бајке представљају израз „најједноставнији психичких процеса колективног несвесног” (Von Franz, 2007: 11). У литератури се истиче и њихов васпитни утицај што одговара тумачењу природе бајке као „моралистичке” (Rank, 1919, према: Роровић, 2013). Рани утицај који причање бајки има када је реч о васпитању детета истиче и Велички, указујући да се помоћу причања бајки може допрети до детета и пренети му став да је живот вредан труда (Velički, 2013).

Причање бајки развија и естетски сензибилитет деце и подстиче креативност. Оне представљају отворени позив за маштање јер се дочарани светови након читања или слушања бајке надограђују децом имагинацијом. Дете наставља да машта о путовању или великој авантури главног јунака у којој он успева да савлада све изазове и да се избори са злом да би остварио коначни циљ који је увек у служби доброг и племенитог. Победа добра на крају бајке не подстиче дете на пасивни оптимизам, већ на активни и делатни однос према свету. Да би добро победило, потребно је да се савладају бројна искушења и препреке. Дакле, бајке снажно делују на дете (Сrnković, 1984), па су подстицање сазнања, радозналости, маште, креативности, оптимизма, другарства и хуманости, само су неки од позитивних ефеката који настају коришћењем бајки у васпитнообразовном раду још на предшколском узрасту. Поред наведеног, бајке у овом периоду позитивно утичу на развој говора, богаћење речника, подстицање љубави према књижевности и формирање будућих читалачких навика.

Интересовање које дете испољи за бајку на предшколском узрасту наставља се и у млађим разредима основне школе и интензивно траје до трећег разреда „када почиње да слаби интересовање за ову приповедну врсту” (Стакић, 2012: 488). Стога су ауторске и народне бајке саставни део прописаних програмских садржаја од другог до четвртог разреда основне школе. Оне нису ушле у садржај програма за први разред основног образовања и васпитања првенствено због њиховог обима. Ученици у првом разреду основне школе

овладавају почетним читањем и писањем, па се, након овог периода, у првом разреду основне школе обрађују књижевни текстови чији је обим прилагођен њиховим читалачким могућностима: лирске песме, краће народне и уметничке приче, драмски и популарни и информативни текстови, басне, загонетке сликовнице... (*Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања*, 2017). У програм наставе и учења за други разред основног образовања ушле су „Бајка о лабуду” Десанке Максимовић и „Шаренорепа” Гроздане Олујић, а у оквиру домаће лектире обрађују се бајке Ханса Кристијана Андерсена („Принцеа на зрну грашка”, „Царево ново одело” и „Девојчица са шибицама”) и три ауторске бајке Десанке Максимовић по избору ученика² (*Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања*, 2018).

Бајке су саставни део прописаних програмских садржаја и у трећем разреду основне школе. Пошто је у току реформа наставних програма, по још увек важећем наставном програму за трећи разред основне школе, обрађују се народна бајка „Чардак ни на небу ни на земљи”, ауторске бајке „Стакларева љубав” Гроздане Олујић и „Себични цин” Оскара Вајлда и бајке по избору Браће Грим (*Правилник о наставном плану за први, други, трећи и четврти разред основног образовања и васпитања и наставном програму за трећи разред основног образовања и васпитања*, 2013). По новом реформисаном наставном програму за трећи разред основног образовања и васпитања, који ступа на снагу од школске 2020/2021. године, обрађиваће се, као и по тренутном важећем програму, народна бајка „Чардак ни на небу ни на земљи”, ауторска бајка *Себични цин* Оскара Вајлда и бајке по избору Браће Грим. Бајка „Стакларева љубав” Гроздане Олујић није део прописаних програмских садржаја, а новина је што је у програмске садржаје уведена народна бајка *Баи-Челик* која се чита у наставцима (*Правилник о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања*, 2019).

У четвртм разреду основне школе, по још увек важећем наставном програму, обрађују се народна бајка „Пепељуга” и ауторске бајке Ханса Кристијана Андерсена „Ружно паче” и „Трнова ружица” Браће Грим. Део обавезних програмских садржаја је и ауторска бајка „Олданини вртови” Гроздане Олујић, а дозвољен је избор и других бајки наведене списатељице (*Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања*, 2011).³

² Ученицима је понуђено да бирају три од следећих бајки Десанке Максимовић: „Ако је веровати мојој баки”, „Прстен на морском дну”, „Бајка о трешњи”, „Сликарка зима”, „Како су пужу украли кућу”, „Три патуљка”, „Чика-Мраз”, „Божји-батини цртежи”, „Траве говоре бакиним гласом”, „Орашчићи-палчићи” и „Кћи вилиног коњица” (*Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања*, 2018).

³ Пошто је, као што је претходно истакнуто, у току реформа наставних програма, остаје да

Можемо резимирати да погодност бајке као језичког предлошка у настави граматике произилази из тога што је реч о књижевној врсти која је:

- 1) ученику занимљива и блиска,
- 2) има велики естетски, сазнајни и васпитни значај, и
- 3) заступљена у наставним програмима за млађе разреде основне школе.

Стога је ова књижевна врста и предмет разматрања у методичкој литератури где се указује на њен велики значај. Бајка, по речима Смиљковић и Стојановић, „својом поетиком, чудесношћу, оригиналношћу и универзалношћу, применом одговарајуће наставне методологије доприноси развоју целокупне личности ученика” (Смиљковић и Стојановић, 2011: 62).

МОГУЋНОСТИ КОРИШЋЕЊА БАЈКЕ КАО ЈЕЗИЧКОГ ПРЕДЛОШКА У НАСТАВИ ГРАМАТИКЕ У МЛАЂИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Узимање бајки за језички предлогак у настави језика могуће је реализовати још на самом почетку школовања, иако оне нису део прописаних обавезних програмских садржаја у првом разреду основне школе. Након што су ученици овладали почетним читањем и писањем, наставник има слободу да текст бајке, која је ученику позната, узме за језички предлогак помоћу кога ће реализовати прописане садржаје из граматике. Увођење у свет граматике на такав начин бива лишено апстрактности, јер је везано за контекст који је ученику интересантан. На пример, увођење ученика у разумевање комуникативне функције реченице могуће је реализовати помоћу приређеног језичког предлошка који је везан за тематске слојеве бајке „Црвенкапа”. Могуће је организовати и игру у којој ће ученици сами стварати језички предлогак, тако што ће дописивати текст бајке кроз замишљани дијалог њених јунака у илустрованој причи или стрипу. Реченице тог дијалога заправо представљају примере различите комуникативне функције. Посредством њих ученици се уводе у разумевање значења „реченице као обавештења, питања и заповести” и оспособљавају да уоче место и функцију тачке, упитника и узвичника у реченици (*Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања*, 2017).

Пошто су бајке саставни део наставних програма од другог разреда основне школе, оне се у облику језичког предлошка могу функционално

се види које ће народне и ауторске бајке бити уврћене у нови програм наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања који ће почети да се примењује од школске 2021/2022. године.

укључивати у наставу граматике. Рецимо, у другом разреду основне школе ученици обрађују глаголе и глаголска времена (прошло, садашње и будуће време). Наставник може узети за језички предлогак одломак или чак и само реченицу из „Бајке о лабуду” Десанке Максимовић, под условом да је она засићена довољним бројем глагола. На пример, у реченици: „Спавала је у снежном гнезду, голишава се ваљала по сметовима, лоптала се по цео дан пахуљницама, возила се по језеру на некој црној птици тужно оборене главе” (Максимовић, 2019: 58), јављају се четири глаголска облика у прошлом времену: *спавала је, ваљала се, лоптала се и возила се*. Њиховој језичкој анализи претходи разговор о бајци. Дакле, узимање текста народне или ауторске бајке, која је претходно прочитана и анализирана на часу књижевности, за језички предлогак на часу обраде или утврђивања градива из граматике омогућава да се оствари и унутарпредметна корелација или уколико бајка није претходно обрађена, интеграција.⁴ Поред тога, наведени поступак има улогу у подстицању маште и мотивисања ученика за усвајање садржаја из језика. Маште, јер се претходно наведена реченица из текста бајке може надоградити маштом ученика. Они замишљају Снежану, краљицу зиме, која живи на врху снежне планине. Истакнути глаголи означавају како је она проводила време. Машта ученика се може подстаћи питањем: – Како је још проводила време краљица зиме Снежана? Смыслите реченице које садрже радње које је она вршила. Потенцијални одговори ученика могу бити везани за тематски контекст бајке, али се могу и надоградити, јер бајка, као што је то претходно већ истакнуто, представља позив за маштање. Ситуирање глаголских радњи које главна јунакиња вршила или извршила у прошлост, тј. њихова реализација пре тренутка говорења о њима, води ка функционалном разумевању прошлог времена. Ученици могу бити подстакнути да пронађу и друге глаголе којима ће заменити глаголске облике у претходно наведеној реченици из одломка. Наведени методички поступак представља језичку игру која доприноси богаћењу речника. На пример, глагол *спавала је* може се заменити глаголима: *снивала је, дремуцкала је, сањала је, лешкарила је* и слично. Или, глагол *лоптала се* може се заменити глаголима: *грудвала се, добацивала се, играла се...* У зависности од планираних циљева и исхода, нпр., током реализације интегративног приступа, разговор о значењу глагола, нпр. глагола *лоптати се* може да послужи као подстицај за тумачење скривених значењских слојева бајке. Реч је о узајамно-повратном глаголу који „подразумева два субјекта или више субјекта који врше радњу један на другом” (Пипер и Клајн, 2014: 189). Могућа су и друга методичка поступања, јер од креативности наставника зависи како ће приступити реализацији планиране наставне јединице.

⁴ У случају интегративног приступа, на часу књижевности, ток обраде бајке може се објединити са утврђивањем градива из граматике о глаголским облицима.

У трећем разреду основне школе, по још увек важећем *Наставном програму*, из граматике се обрађују описни и присвојни придеви (*Правилник о наставном плану за први, други, трећи и четврти разред основног образовања и васпитања и наставном програму за трећи разред основног образовања и васпитања*, 2013). Функционални језички предлогак за њихову обраду или утврђивање могу да представљају одломци из бајке „Себични цин” Оскара Вајлда у којима је присутан довољан број примера врсте придева која је предмет обраде или утврђивања. На пример, делови бајке у којима је описана лепота баште себичног цина погодни су да ученици не само уоче придеве и схвате њихово значење, већ и да открију њихову експресивну улогу у тексту бајке.

„Била је то велика, прекрасна башта, пуна меке зелене траве, из које је ту и тамо вирио по који цвет, леп као звезда. А у пролеће би процветало дванаест бресквиних дрвета и расуло се у цветиће сличне *ружичастим* бисерима” (Вајлд, 2014: 50).⁵

И на часу књижевности, током обраде претходно наведене бајке, ученици се могу упутити да пронађу речи којима је описана башта, уоче њихову функцију, као и функцију самог описа баште у развоју радње. По мишљењу Маринковића, разговор о функцији пејзажа у развоју радње и обликовању књижевних ликова у делу, спада у стваралачке и истраживачке активности ученика (Marinković, 1987), тако да се наведеним методичким поступком не повезује само настава књижевности са наставом језика, већ и подстиче стваралачка и истраживачка активност ученика. Поред тога, у бајци Оскара Вајлда описни придев се јавља и у насловној синтагми, што може да послужи као подстицај за разговор о унутрашњој карактеризацији главног јунака на часу књижевности.

Градивне именице и градивни придеви се, по још важећем *Наставном програму* (*Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања*, 2011), обрађују у четвртом разреду основне школе. По новом *Наставном програму* (*Правилник о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања*, 2019), они ће бити предмет обраде у трећем разреду основне школе. У новом *Програму* експлицитно је истакнут следећи захтев: „Важно је да ученици повежу градивне именице као основу за извођење градивних придева, и да не мешају ове две врсте речи” (*Правилник о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања*, 2019: 10). Наставник наведени програмски захтев може реализовати користећи као језички предлогак реченице из бајки у којима се јављају примери градивних именица и градивних придева. Они су, на пример, присутни у народној бајци „Чардак ни на небу ни на земљи”, која је део обавезних про-

⁵ Италик којим су подвучени придеви додаток је аутора рада.

грамских садржаја у трећем разреду основне школе како у актуелном, тако и у новом *Наставном програму*. У наведеној бајци имамо примере да се у истој реченици јављају и градивна именица и градивни придев који је од ње изведен. Таква је, на пример, реченица: „А најпоследње уведе га у једну собу у којој је трећа дјевојка бисер низала, а пред њом на *златној* тепсији од *злата* квочка с пилићима бисер кљуцала”⁶ (Караџић, 2014: 64).

И бајка „Стакларева љубав” Гроздане Олујић садржи реченице које су погодне да ученици повежу градивне именице као основу за извођење градивних придева. Ова бајка се, по важећем *Наставном програму*, обрађује у трећем разреду основне школе, па њено узимање за језички предлогак у наредном, четвртном разреду може да послужи као кратко подсећање на тематски контекст бајке чиме се остварује вертикална унутарпредметна корелација. У *Наставном програму* који ће ступити на снагу од школске 2020/2021. године, наведена бајка није део прописаних програмских садржаја у трећем разреду основне школе, па њено узимање за језички предлогак може имати улогу мотивације да ученици наведену бајку прочитају у целини и тако прошире знање о бајкама списатељице са чијим су се стваралаштвом упознали у другом разреду кроз обраду бајке „Шаренорепа”.

На пример, на часу утврђивања градивних придева наставник може узети следећу реченицу из бајке „Стакларева љубав” Гроздане Олујић: „Истог часа чу се некакав рески звук, као да се стакло ломи, и он сав очајан, виде како се девојка претвара у гомилицу стакленог праха и у струји ваздуха излеће кроз прозор” (Олујић, 2014: 160). Наведена реченица може да представља језички предлогак у коме ученици треба да пронађу и подвуку градивну именицу и градивни придев који је од ње изведен. Након тога, они се могу додатно упутити да уоче положај ових речи у реченици. Тако уочавају самосталност именице и то да градивни придев стоји уз именицу и одређује је по материји, грађи. Могу добити и задатак да пронађу све градивне придеве у бајци и да опишу како изгледају предмети или бића који су од њих сачињени. Наведени поступак омогућава да ученици схвате да градивни придеви нису апстрактне језичке јединице и да њихова употреба у књижевном тексту доприноси његовој изражајности. Поред тога, овакво методичко поступање је и у функцији продубљивања доживљаја и рецепције бајке, јер је бајка предмет поновног истраживачког читања. У бајци „Стакларева љубав”, такви су, на пример, придеви: *стаклена* маса, *стаклена* девојчица, *стаклени* цвет... Рад на разумевању градивних придева може се продубити и кроз захтев да ученици грађу, тј. материју од које је сачињена именица, искажу, уместо градивним придевом, градивном именицом (стаклена маса – маса од стакла; стаклена девојчица – девојчица од стакла; стаклени цвет – цвет од стакла). Тиме се конкретно остварује програмски захтев да ученици повежу градивне именице као основу градивних придева и да не мешају ове две врсте речи.

⁶ Италик којим су подвучени градивна именица и градивни придев додаток су аутора рада.

Од креативности наставника и планираних наставних циљева и исхода зависи како ће се и у којој мери језички предлошци узети из народних и ауторских бајки функционално укључивати у наставу граматике. Наведени су само неки од примера који показују да се они могу укључивати у наставу граматике у свим млађим разредима основне школе.

ЗАКЉУЧНО РАЗМАТРАЊЕ

Истраживања су показала да у нашим школама не постоји довољно интересовања за учење граматике (Стакић и Миловановић, 2015), што је „индикатор да се знања из граматике још увек стичу на репродуктиван начин” (Stakić, 2017: 1552). И Милатовић упозорава да се настава граматике још увек изводи на традиционалан начин. „Управо због лоше наставе граматике ученици се још увек плаше овог наставног подручја” (Милатовић, 2009: 373). Дакле, потребно је језичке појмове и правила приближити ученицима кроз наставу која им блиска и интересантна. Занимљивости наставе граматике могу да допринесу језички предлошци, јер се њихов значај огледа у томе што „њихова атрактивност, занимљивост и блискост ученику омогућавају да се он заинтересује за језичку појаву која је предмет наставног проучавања и да практично овлада њоме” (Стакић, 2017: 319). Реч о настојању које не представља новину у методичкој теорији, јер се још почетком шездесетих година прошлог века Перушко залагао да граматички примери буду ученицима блиски (Перушко, 1962). Текст бајке као језички предлогак омогућава ту блискост јер је реч о књижевној врсти која је блиска свету детињства. Истовремено, реч је о књижевној врсти која се одликује високом естетском, сазнајном и васпитном вредношћу, па језички предлошци узети из дочаране предметности бајке омогућавају да се оствари унутарпредметна корелација или интеграција у зависности од планираних циљева и исхода наставе матерњег језика. Наведеним се потврђује и став Росандића да бајке имају велики значај у васпитнообразовном раду (Rosandić, 1986).

Закључујемо да се значај примене језичких предлогака из текста бајке у настави граматике у млађим разредима основне школе огледа у томе што они имају улогу у мотивисању ученика за учење граматике. Пошто је у току реформа наставних програма, препорука је да аутори граматика у језичке предлошке који се налазе у уџбенику граматике уврсте и предлошке из програмом предвиђених бајки.

Литература

- Boltman, A. & Druin, A. (2003). Children's Storytelling Technologies: Differences in Elaboration and Recall. *Journal of Educational Psychology*. Retrieved October 27, 2019 from the World Wide Web from: <https://drum.lib.umd.edu/handle/1903/1169>.
- Bettelheim, B. (1976). *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales*. London: Penguin Group.
- Betelhajm, B. (2015). *Značenje bajki*. Beograd: Kosmos izdavaštvo.
- Вайлд, О. (2014). Себични цин. У Р. Жежељ-Ралић, *Читанка за трећи разред основне школе – Река речи* (50–54). Београд: Klett.
- Velički, V. (2013). *Pričanje priča – stvaranje priča: Povratak izgubljenomu govoru*. Zagreb: Alfa.
- Von Franz, M. L. (2007). *Interpretacija bajki*. Zagreb: Scarabeus-naklada.
- Јоцић, З. (2007). *Језичко стваралаштво у настави граматике*. Београд: Учитељски факултет.
- Јунг, Ј. (1996). *Човек и његови симболи*. Београд: Народна књига – Алфа.
- Максимовић, Д. (2019). Бајка о лабуду. У Ј. Љуштановић и З. Рацић, *Читанка за други разред основне школе – У срцу знање* (58–59). Београд: БИГЗ.
- Marinković, S. (1987). *Stvaralačka nastava srpskohrvatskog jezika i književnosti*. Beograd: Eksportpres.
- Маринковић, С. (2000). *Методика креативне наставе српског језика и књижевности*. Београд: Креативни центар.
- Милатовић, В. (2009). *Методика наставе српског језика и књижевности у млађим разредима основне школе*. Београд: Учитељски факултет.
- Милинковић, М. (2012). *Бајковите форме у књижевности за децу и младе*. Ужице: Учитељски факултет.
- Мркаљ, З. (2013). Функционално повезивање наставе српског језика и књижевности у млађим разредима основне школе. *Иновације у настави*, 26(2), 45–51.
- Николић, М. (2012). *Методика наставе српског језика и књижевности*. Београд: Завод за уџбенике.
- Олујић, Г. (1982). Поетика бајке. У В. Марјановић и М. Ђуричковић (ур.): *Књижевност за децу и младе у књижевној критици*, књига 1 (65–72). Алексинац / Краљево: Висока школа струковних студија за васпитаче / Libro company.
- Олујић, Г. (2014). Стакларева љубав. У Р. Жежељ-Ралић, *Читанка за трећи разред основне школе – Река речи* (157–160). Београд: Klett.
- Опачић, З. (2011). *Наивна свест и фикција*. Нови Сад: Змајево деце игре.

- Перушко, Т. (1962). *Матерински језик у обавезној школи*. Загреб: Педагошки књижевни збор.
- Петровић, Т. (2011). *Увод у књижевност за децу*. Нови Сад: Змајеве дечје игре.
- Пешикан-Љуштановић, Љ. (2009). *Усмено у писаном*. Београд: Београдска књига.
- Пипер, П. и Клајн, И. (2014). *Нормативна граматика српског језика*. Нови Сад: Матица српска.
- Popović, M. (2013). *Uloga bajki u analitičkoj psihoterapiji*. (Doktorska disertacija). Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
Retrieved October 27, 2019 from the World Wide Web <https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:9495/bdef:Content/download>.
- Правилник о наставном плану за први, други, трећи и четврти разред основног образовања и васпитања и наставном програму за трећи разред основног образовања и васпитања* (2013). Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, број 1/2013.
- Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања* (2011). Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, број 3/2011.
- Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања* (2017). Службени гласник РС – Просветни гласник, број 10/2017.
- Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања* (2018). Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, број 16/2018.
- Правилник о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања* (2019). Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, број 5/2019.
- Rosandić, D. (1986). *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Самарџија, С. (1997). *Поетика усмених прозних облика*. Београд: Народна књига.
- Смиљковић, С. (2006). *Ауторска бајка*. Врање: Учитељски факултет.
- Смиљковић, С. и Стојановић, Б. (2011). *Компаративни приступ методици матерњег језика и књижевности*. Врање: Учитељски факултет.
- Стакић, М. (2012). Васпитно-образовна функција народне и ауторске бајке од првог до четвртог разреда основне школе. У С. Маринковић (ур.): *Настава и учење – циљеви, стандарди, исходи* (485–498). Ужице: Учитељски факултет.
- Стакић, М. и Миловановић, Б. (2015). Евалуација предзнања из граматике српског језика студената Учитељског факултета у Лепосавићу. У С. Маринковић (ур.): *Настава и учење – евалуација васпитно-образовног рада* (273–284). Ужице: Учитељски факултет.

- Стакић, М. (2017). Ставови учитеља о мотивационој вредности језичких предлогака у уџбеницима граматике. У С. Маринковић (ур): *Културно-потпорна средства у функцији наставе и учења* (317–332). Ужице: Учитељски факултет.
- Stakić, M. (2017). Teacher as a motivation factor for encouraging students' interest for learning the mother tongue grammar. *Knowledge, International journal scientific papers*, 17(4), 1551–1557.
- Станисављевић, В. (2001). *Наша народна књижевност*. Београд: ПИРГ.
- Стевановић, Ј. и Милошевић, Ј. (2019). *Лексичко-семантичке особености у делима српских писаца и настава српског језика и књижевности*. Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Стефановић Карацић, В. (2014). *Чардак ни на небу ни на земљи*. У Р. Жежељ-Ралић, *Читанка за трећи разред основне школе – Река речи* (62–64). Београд: Klett.
- Crnković, M. (1984). *Sto lica priče*. Zagreb: Školska knjiga.

Mirjana M. Stakic

University of Kragujevac, Faculty of Education in Uzice

FAIRY TALE AS A LANGUAGE MODEL FOR TEACHING GRAMMAR IN LOWER ELEMENTARY SCHOOL

Summary

The paper analyses the functionality and illustrates the possibilities of using fairy tales as a language model for teaching grammar in lower elementary school. The examination of the functionality of fairy tales as a language model is based on a theoretical analysis of their genre characteristics, their influence on the development of student personality and their presence in the junior elementary curricula. The results indicate that this literary form is familiar and interesting to students, as well as that it has a significant aesthetic, cognitive and educational potential, which is why it belongs among prescribed content for the second, third and fourth grade of elementary school. Application possibilities described in the paper show that both the folktale and literary fairy tale may be used as a language model to teach grammar throughout lower elementary school. The main advantage of these models lies in the fact that a language phenomenon is placed in a context both familiar and interesting to the student. The results mentioned above suggest that fairy tales used as a language model not only enable us to achieve intra-curricular correlation, but to motivate students to adopt grammar content as well.

Keywords: *Serbian language, teaching grammar, language model, fairy tale, lower elementary school.*